

რეგიონის განვითარების პროგრამების რეალიზაცია საქართველოში

რეგიონი

2010
|
მაისი

გარდამავალ ეტაპზე რეგიონებმა ღრმა სოციალ-ეკონომიკური კრიზისი განიცადეს, რომელმაც წარმოშვა რიგი ეკონომიკური პრობლემები. კერძოდ, შემცირდა სამეწარმეო აქტივობა, ტერიტორიების განვითარების დონეებს შორის წარმოიშვა მკვეთრი დისპროპორცია; შეფერხებულა ვითარდებოდა რეგიონული ბაზრები და რეგიონთაშორისი ეკონომიკური ჯავშნები. ყოველივე ჩამოთვლილი რეგიონებისთვის და მთლიანად ქვეყნისთვის დიდ დანაჯარვებს განაპირობებდა.

მნიშვნელოვანი პრობლემები არსებობდა რეგიონების ფინანსური უზრუნველყოფის თვალსაზრისით ბიუჯეტების ფორმირების პროცესში. ვერ ხერხდებოდა ადგილობრივი ბიუჯეტების მდგრადი შემოსავლებით უზრუნველყოფა; მოქმედი ადგილობრივი ბიუჯეტების საგადასახადო ბაზა მცირე, ხოლო ჩრდილოვანი ეკონომიკის, კორუფციის მაღალი დონე მდგომარეობას კიდევ უფრო ართულებდა. აღნიშნულთან დაკავშირებით, აუცილებელი იყო ცენტრალურ და ადგილობრივ ბიუჯეტებს შორის სახელმწიფო საგადასახადო შემოსავლების განაწილების მოქმედი სისტემის ოპტიმიზაცია, აგრეთვე, საგადასახადო შემოსავლების სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც მაქსიმალურად გაითვალისწინებდა ადგილობრივი ხელისუფლების ინტერესებს და მოახდენდა რეგიონის დამატებით სტიმულირებას. პრობლემების მონესრიგებისთვის მნიშვნელოვანია ეკონომიკური კავშირების მექანიზმების ძიება და სრულყოფა, რაც შესაძლებელს გახდის გამოვლენილი რეგიონების სრული საექსპორტო პოტენციალი. ქვეყნის რეგიონული განვითარების პრობლემა უპირველესად დაკავშირებულია ტერიტორიულ ერთეულთა სოციალური და ეკონომიკური მდგრადობის უთანაბრო განვითარებასთან. ასეთ პირობებში აუცილებელია ეკონომიკაზე ახალი, ეფექტიანი მეთოდების ზემოქმედება, რომელთა შორის მნიშვნელოვანია პროგრამულ მოზნობრივი პროგნოზირება. იგი შესაძლებლობას იძლევა კვალიფიციურად, საიმედოდ, მოკლე ვადაში, სახელმწიფოს ერთიან პოლიტიკასთან კავშირში გადანაცვით ცალკეული რეგიონის განვითარების სტრატეგიული პრობლემები და ცენტრალურ,

რეგიონულ ხელისუფლებას შეუქმნას საქმიანობის მართვის პრიორიტეტები.

ქვეყანაში ეკონომიკის განვითარებისა და მისი სტაბილიზაციის შენარჩუნებისათვის უდიდესი მნიშვნელობა გააჩნია ცალკეული რეგიონების რეაბილიტაციის რეგიონული პროგრამების დამუშავებასა და მის რეალიზაციას, რომლის ხელშეწყობა სახელმწიფოს ძირითადი მიზანი უნდა გახდეს. ამ მხრივ, წამყვან სახელმწიფოებს დიდი ხანის გამოცდილება გააჩნიათ.

საქართველოში რეგიონების განვითარების სოციალ-ეკონომიკური პროგრამების დამუშავებისა და რეალიზაციის გამოცდილება არ არსებობდა. მსგავსი პროგრამის შედგენის მცდელობა იყო გასული საუკუნის 80-იან წლებში. ამ პერიოდში საქართველოს ეკონომიკისა და დაგეგმვის ინსტიტუტში დამუშავდა სრულყოფილი მიზნობრივი პროგრამა „საქართველოს რეგიონები 2000“, რომლის მთავარი ამოცანა იყო ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გრძელვადიანი პროგნოზების დამუშავება წინ რაიონის, 15 ქალაქისა და 3 ავტონომიური წარმონაქმნის მიხედვით. სამუხაროდ, ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების გამო მისი რეალიზაცია ვერ მოხერხდა. 2000 წლიდან განხორციელდა ქალაქების (თბილისი, ქუთაისი, ფოთი, ბათუმი, რუსთავი, აგრეთვე შვიდი რაიონის) და რაიონების მუნიციპალური განვითარების პროგრამები.

ამდენად, საქართველოში რეგიონული განვითარების მიზნობრივი პროგრამების შემუშავების მთოდოლოგია, მისი დამტკიცებისა და განხორციელების პრაქტიკა სრულყოფას საჭიროებს. მეცნიერულად დამუშავებული პროგრამები აუცილებელი პირობაა ტერიტორიულ ერთეულებში

მარიამ ჩავეჩავა,
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის.

რეგიონული განვითარების პროგრამების შემუშავების ძირითადი ამოცანები უნდა იყოს: რეგიონთაშორისი დისპროპორციების აღმოფხვრა და გათანაბრება; ოპტიმალური ტერიტორიული, ეკონომიკური დარგობრივი სტრუქტურის ფორმირება; დაბალანსებული რეგიონული მეურნეობების ჩამოყალიბება; ტერიტორიის ბუნებრივი, მატერიალური და შრომითი რესურსების სრული, ეფექტიანი გამოყენება; გარემოს დაცვა; სტიქიური უბედურებისა და ტექნოგენური კატასტროფების შედეგებიდან თავის დაღწევა; ინფრასტრუქტურის ფორმირება; რეგიონების სულიერი აღორძინება, მათი ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნება, განმტკიცება; საზოგადოებრივ-პოლიტიკური, სამართლებრივი ვითარების სტაბილიზაცია.

რეგიონის სოციალ-ეკონომიკური განვითარების კომპლექსური პროგრამები გარკვეული ნაწილებისაგან შედგება, რომელშიც სარეალიზაციო პროგრამული პროექტის შინაარსობრივი და ფუნქციონალური დახასიათებაა წარმოდგენილი. მსგავსი ტიპის პროგრამაში განიხილება: რეგიონში არსებული სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობის ანალიზი; ბუნებრივი რესურსებისა და გარემოს დაცვის მდგომარეობის შეფასება; დემოგრაფიული მდგომარეობა და შრომის ბაზარი; რეგიონის სოციალ-ეკონომიკური განვითარების კონცეფციის ჩამოყალიბება; ძირითადი მიზნობრივი პროგრამების შედგენა ქვეპროგრამების სახით; პროგრამის რესურსული (ფინანსური, მატერიალური, შრომითი, ინფორმაციული) უზრუნველყოფა; პროგრამულ ღონისძიება-

თა კოორდინაცია, სადაც განსაზღვრულია მის განხორციელებაში მონაწილე ყველა ორგანიზაციის შეთანხმებული ქმედების უზრუნველყოფა; პროგრამის განხორციელების ეფექტიანობის შეფასება; მართვის ორგანიზაცია, ფორმები და მეთოდები, სადაც შემუშავებულია ორგანიზაციულ-ფუნქციური მართვის სტრუქტურა, რომლის ფორმირება მიმდინარეობს რეგიონისა და პროგრამის თავისებურებათა გათვალისწინებით.

მიმდინარე ეტაპზე, საქართველოში რეგიონული პროგრამების შედგენასა და მის რეალიზაციას მთავრობის მხარდაჭერით ახორციელებს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, რომელიც 2009 წელს შეიქმნა. სამინისტროს უმთავრესი სტრატეგიული მიმართულებაა ხელი შეუწყოს მდგრად რეგიონულ განვითარებას, რეგიონებში სიღარიბის შემცირებასა და დასაქმებას, ინფრასტრუქტურის სრულყოფას, მეწარმეობისა და ახალი ტექნოლოგიების დანერგვას, გარემოს დაცვის მონესრიგებას, რეგიონების საერთაშორისო თანამშრომლობას.

აღნიშნული სამინისტროს ფარგლებში გააქტიურდა ცალკეულ ტერიტორიებზე სოციალ-ეკონომიკური განვითარება. კერძოდ, განხორციელდა და ამჟამად გრძელდება რეგიონული ინფრასტრუქტურისა და სოფლის მხარდაჭერის პროგრამების რეალიზაცია. დასახელებული პროექტების განხორციელებამ ხელი შეუწყო ტერიტორიებში სოციალ-ეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესებას.

2009 წელს რეგიონული ინფრასტრუქტურის განვითარების პროგრამის ფარგლებში სამინისტრომ გამოყო 1 232 757 000 ლარი.

რეგიონულ ჭრილში 2009 წელს შემუშავდა სოფლის მხარდაჭერის პროგრამა, რომელიც ამჟამად გრძელდე-

ბა. პროგრამის ფარგლებში გასულ წელს გაიხარჯა 20 მლნ., ლარი, რომელიც გადანაწილდა 3 468 სოფელზე. რეგიონების შესაბამისად: ყველაზე მაღალი წილი იმერეთის - 17,5%, კახეთის - 13,0%, სამეგრელო-ზემო სვანეთის - 13,6% რეგიონებზე მოდიოდა; დარჩენილი რეგიონების წილობრივი მონაწილეობა შემდეგია: გურია 5,7%; მცხეთა-მთიანეთი - 6,3%; სამცხე-ჯავახეთი - 7,6%; ქვემო ქართლი - 9,3%; შიდა ქართლი - 9,3%; აჭარის არ 7,9%.

საქართველოს რეგიონების რეაბილიტაციაში უდიდესი როლი შეასრულა „ათასწლეულის გამოწვევის პროგრამამ“. შეთანხმებას პროგრამის ფარგლებში საქართველოსა და ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაციას შორის ხელი მოეწერა 2005 წელს. ამ პროექტით აშშ მთავრობამ საქართველოს 295,3 მლნ. დოლარი გამოუყო. პროგრამის ფარგლებში მიმდინარე 5 წლის განმავლობაში დაფინანსდა ორი ძირითადი სფერო: 1. რეგიონული ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია და 2. რეგიონებში წარმოების განვითარება. პირველი სფერო მოიცავდა სამ ძირითად პროექტს: სამცხე-ჯავახეთის გზის რეაბილიტაცია (102,2 მლნ., დოლარი), ენერგო-სექტორის რეაბილიტაცია (49,5 მლნ., დოლარი), რეგიონული ინფრასტრუქტურის განვითარება (60 მლნ., დოლარი); პროექტის ფარგლებში დაფინანსების მეორე სფერო შეიცავდა: საქართველოს რეგიონული განვითარების ფონდის შექმნას (32,5 მლნ., დოლარი), აგრობიზნესის განვითარებას (15 მლნ., დოლარი). მონიტორინგის შეფასება მიმდინარე და ჩატარებული სამუშაოების შესახებ დადებითია.

მიუხედავად განხორციელებული პროექტებისა, ცალკეული რეგიონების მიხედვით რეგიონული განვითარების კომპლექსური პროგრამები არ არის შემუშავებული.

თუმცა მსგავსი პროგრამა შეიქმნა ზოგიერთ რეგიონში. მაგალითად, კახეთის რეგიონში გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) და რუმინეთის მთავრობის ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერით შემუშავდა „კახეთის რეგიონული განვითარების სტრატეგია 2009-2014 წლები“. მასში მკაფიოდაა ჩამოყალიბებული რეგიონის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიები. პროგრამა საშუალებას იძლევა შეფასდეს განვითარების რა ეტაპზე იმყოფება რეგიონი, განისაზღვროს რეგიონული განვითარების მიზნები, რესურსული შესაძლებლობები, ფინანსური რესურსების მოზილზაცია და მიზნობრივი გამოყენება ეკონომიკური პროექტების განხორციელებისათვის. აღნიშნული სტრატეგიის ძირითადი დანიშნულებაა რეგიონის მდგრადი განვითარების მიღწევა და სიღარიბის დაძლევა.

რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსათვის პრიორიტეტი უნდა იყოს მსგავსი სახის პროექტების შედგენა და მომზადება, რათა სამომავლოდ სწორად მოხდეს სტრატეგიის შემუშავება რეგიონების შემდგომი განვითარებისთვის.

ამდენად, რეგიონული პროგრამების შემუშავებისა და განხორციელების პრაქტიკა საქართველოში გააქტიურებულია. მიმდინარე ეტაპზე ჩატარებული ანალიზი ცხადყოფს, რომ ცალკეული დარგობრივი, მიზნობრივი პროექტების განხორციელებამ ტერიტორიებზე განაპირობა ეკონომიკური კლიმატის გაუმჯობესება და საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ამაღლება. მეცნიერულად დამუშავებული პროგრამები აუცილებელი პირობაა ტერიტორიულ ერთეულებში სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის.

ANNOTATION

IMPLEMENTATION OF PROGRAMS ON DEVELOPMENT OF REGION

Iv. Javakhishvili Tbilisi State University
Associate Professor **MARINA CHAVLEISHVILI**

The present work presents the information on the state of composition and implementation of the programs on development of regions of Georgia; the results of the concrete programs completed in the regions of Georgia has been reviewed. The research statements are as follows:

- In the framework of the Ministry of regional development and infrastructure of Georgia in the regions was activated the social-economic development. In 2009 were carried out the programs (20 million GEL) on regional infrastructure (1 232 757 000 GEL) and village

support. In the cause of regional rehabilitation of Georgia the huge part was fulfilled by the "Program on Millenium Challenge" (in the framework of the Program Georgia was allocated \$295,3 million, two main spheres were financed: 1. Rehabilitation of regional infrastructure and 2. The enterprise development in the rural area.

- The practice of elaboration and implementation of the regional programs has been activated. Fulfillment of the separate branch-wise, targeted projects in the area has improved the social economic state and boosted the welfare of the society.